

CONVERSA AMB EN JAUME MELENDRES

per Lluís Pasqual

Quan encara es parla de “Premis Reus” —i ara més, degut a la seva propera publicació i possible estrena de l’obra de teatre— ens hem trobat amb Jaume Melendres, guanyador del premi Josep Aladern. No sabia dir ben bé si ja havíem quedat per trobar-nos o no. He anat a casa d’en Codina (el director de teatre). Estan assajant una obra i en Jaume Melendres hi surt. El món del teatre al nostre país és tan complex i a la vegada tan limitat que es localitza la gent amb molta rapidesa. En Melendres és —en podríem dir— un autor fosc, o d’una altra manera, un autor no inclòs dins el grup de “The Merry Wives” de la literatura catalana. La curta descripció de la seva biografia, el dia dels “Premis Reus”, bé ho va demostrar. La formació, però, d’un home de teatre, és més complexa.

—Vaig néixer l’any 1941 (el 18 de juliol), a Martorell. Als dos o tres anys vaig venir a Barcelona. Vaig anar en una escola de l’Ajuntament on vaig fer el batxillerat. El preu el vaig fer a l’Institut Milà i Fontanals. Després vaig estudiar Econòmiques i el 65 vaig acabar la carrera. Em vaig casar i vaig marxar a París.

D’escriure, escric des de petit. Primer vaig escriure poemes (en castellà, molt dolents), després en català —sense haver-lo estudiat, és clar—. Els primers poemes eren lírics. Em vaig presentar al “Salvat Papasseit” l’any 63 i vaig quedar finalista. L’any 64 m’hi vaig presentar altra vegada i el llibre va guanyar.

Havia començat a escriure teatre, una obra curta: “Un tren ple de vigilants nocturns”. El fet curiós és que aquesta obra era totalment expressionista i, en canvi, jo no coneixia l’expressionisme. La segona obra, també de caire expressionista, va guanyar el “Josep Maria de Sagarra”: “La defensa índia de rei”. Quan vaig guanyar el Sagarra

jo ja era a París. Vaig deixar la vida activa al camp de l'Economia, però no la vida passiva: calia treballar. No vaig escriure res més. L'obra no va ésser representada per qüestions de censura, però per mi va quedar ben clar que l'escriptura tradicional —l'autor isolat— era un sistema d'escriure que no funcionava. L'obra era molt narrativa encara que tenia elements d'intuïció ben aconseguits. Essent a París, em vaig integrar en un grup de teatre universitari que intentava de fer unes experiències noves de "creació col·lectiva" (obra com a realització de tot un equip conjunt de director, actor, escriptor i muntador).

A l'habitació del costat se senten unes veus, estan assajant lletra. Aprofitem un moment d'espai per encendre un cigarret. Jo em poso un coixí a l'esquena. Estic segut sobre d'un llit.

La tornada a Barcelona d'en Melendres va ésser, no dramàtica, però sí difícil. "—Quan tornes et trobes com a desfasat" —em diu—. "Ara intento seguir treballant en el camp de la literatura i sobretot del teatre".

—Per què teatre?

—No sé. El perquè d'un escriptor no me'l pregunto massa. M'interessa més l'obra en si. Potser perquè veig les coses en la seva dimensió dramàtica.

L'estada a l'estranger t'obliga a una sèrie de ritmes de treball diferents. Això no vol dir que recolzi aquest culte a l'estranger que hi ha al nostre país, perquè no és res més que caure en un esquema colonial de la cultura. Quan parlem de retrocés respecte d'unes societats que hem de prendre com a model estem impedint la creació d'una cultura autòctona i aleshores és quan ve allò de cremar etapes. No podem ésser adults si pràcticament no hem fet res des del Romantisme. No hi ha hagut creativitat.

En Codina ha obert la porta i ha entrat.

—Melendres, et necessitem per a l'assaig.

Jo m'hi oposo i com si no l'hagués sentit li dic que tanqui el balcó, que els cotxes fan massa soroll. "Espera't, ara ve el que interessa. Ja acabo". Els incisos ens serveixen per a encetar nous temes. Potser el tema central ha sortit ara: "Meridians i Parallels".

—Ara l'estic refent. La vaig escriure en dos mesos. Tenia el tema però no la tenia estructurada dramàticament. Em vaig posar a escriure quan vaig conèixer la convocatòria dels "Premis Reus".

L'objectiu de l'obra és arribar a exposar algunes de les contradiccions que existeixen en una ideologia i en una praxis nacionalista de tipus burgès. No és una obra que pretén tractar el tema del nacionalisme. No polemitzo de si Catalunya és o no és nació. La faula té poc interès en si, però al mateix temps és fonamental per a la coherència de l'obra. L'obra és de caire expressionista. He pretès que no fos lineal sinó que hi hagués camins diferents. Sobretot el que he intentat molt és que no fos moral: no hi ha "bons" ni "dolents" sinó que la gent es va manifestant en una obra oberta que no pren partit. Una de les característiques és que es tracta d'una obra molt indeter-

minada quant a muntatge perquè és un text que s'ha de completar pel treball escènic. Potser és una mica dur a nivell d'espectador, no és comercial com ho seria un vaudeville, però planteja uns problemes generals i a la vegada palpables. No em sembla interessant parlar de drogues en aquests moments, per exemple.

Per tant, creus que el teatre està sempre condicionat al moment d'escriure'l a una circumstància històrica, o bé, millor, que es desprengui del món de l'escriptor que coincidirà amb el món de l'espectador?

—El teatre que em sembla que s'ha d'escriure en aquests moments és un teatre que jo anomeno “crític”, que estigui profundament arrelat al món de l'escriptor i que permeti copsar els fets de l'àmbit en què es mou. El teatre no es pot girar d'esquena a la Història. Però ha de marcar, a cada moment, una ruptura amb allò que hi ha establert, ha de presentar una perspectiva nova. L'art és el domini dels qui imaginem coses inexistents, però possibles.

En aquests moments la societat és moralitzadora. Un dels objectius d'una cultura que pretengui tenir una mica de vigència és d'anar en contra d'aquest “estar continuament creant” reflexos morals. Despertar la capacitat racional.

Com un rellotge que hagués de marcar la tercera campanada, en Codina torna a entrar.

—Tant se val! Avui ha anat més lent i em podia passar de tu. Jo me'n vaig. Quedeu-vos. Dijous a les quatre! I, com despullant-se del seu vestuari teatral per sortir, fa un salt acompanyat d'una mena de crit, no sabia ben bé si de Prometeu o d'Edip.

—Els problemes del teatre queden reflectits en la gent que el viu. Un autor és el primer esglaó del problema.

—El gran problema de l'escriptor és el de la validesa de la seva obra. Una obra és vàlida quan reflecteix un món, i no de qualsevol manera, sinó prenent d'eixamplar la visió que en tenim. Això no és fàcil i sempre hi ha la barrera entre l'escriptor i el món d'on prové, i a més l'immediat problema de la comunicació. ¿De quina manera l'escriptor es comunica amb el públic? Per tot això, és fonamental de considerar-se com un treballador integrat dins un sistema de producció artística i que ha de contemplar la seva inserció en aquest món des del seu punt de vista.

El problema de l'escriptor de teatre és que és un personatge una mica caduc, perquè continua produint el teatre igual que fa segles i segles: la divisió de treball que existeix al teatre és absurda. A part d'això hi ha els problemes coneguts de tots: publicació, estrena, etc.

Fins ara hem xerrat i jo he anat apuntant, sense preguntes fixes. Ara m'aixeco i m'assec en un tamboret; és més incòmode, però més inquisidor. Els tràmits per a la publicació de “Meridians i Parallels” estan avançats i també els de l'estrena.

—¿Quins avantatges creus que pot tenir un premi?

—No els crec vàlids (els premis a l'autor) perquè contribueixen

a mantenir aquesta divisió de treball: autor, director, crític, etc., d'un separat de l'altre.

—Els “Premis Reus” tenen uns avantatges per sobre de moltes competicions del mateix tipus. La primera és que resol bastant un problema econòmic, degut a la quantitat. La segona és l'origen dels diners. El fet que sigui aportació popular ofereix una línia paral·lela de cultura autor-públic. Una cosa interessant dels “Premis Reus” seria de premiar una companyia amb autor inclòs, considerant l'obra com un treball escènic total.

—Amb el fenomen dels “Premis Reus” creus que hi ha hagut una descentralització del fenomen teatral de Barcelona.

—Conec poc la situació total del teatre a Catalunya. M'ha semblat una cosa força interessant que hi hagi gent que faci coses fora d'aquí. I coordinar aquesta gent i afavorir-los és el paper de Barcelona. Per altra banda no crec que es pugui parlar d'un veritable centralisme perquè no es pot parlar d'un veritable teatre català, ni a Barcelona ni fora.

Jaume Melendres anirà a assajar dijous, un dia o altre estrenaran l'obra, la faran dos dies amb una assistència de cinc-cents o sis-cents persones, quasi bé tots conegut. Dissabte hi ha una reunió de la Comissió dels “Premis Reus”. Trigarem bastants mesos a recollir els diners un altre cop. L'obra del Melendres ha estat enviada a censura... tinc ganes de veure l'estrena. Ens acomiadem. Ens tornarem a veure aviat, probablement al Romea. No sabem quina hora és.

PERET DE REUS

